

ΣΠΟΝΔΕΣ ΣΤΟΝ ΕΡΩΤΑ

(ΕΝΑ ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΑΠΟ ΕΝΑ ΡΩΜΑΝΤΖΟ
ΠΟΥ ΕΧΕΙ ΕΠΗΡΕΑΣΤΕΙ ΑΠΟ ΤΟ ΕΡΓΟ
ΤΟΥ ΔΡΑΓΟΥΜΗ ΕΝΑ ΜΕΡΟΣ ΤΟΥ).

V. ΚΑΛΟΚΑΙΡΙ—ΝΟΣΗΡΕΣ ΣΚΕΨΕΙΣ—ΑΝΙΑ (ἀπόσπασμα)

Ἐπιστρέφοντας τὸ καλοκαῖρι στὸ χωριό του ἀφοῦ τελείωσε τὸ στρατιωτικὸ του, ρίχθηκε στὴ μελέτη τῶν βιβλίων πού εἶχε φέρει μαζί του ἀπ' τὴν Ἀθήνα. Ἄν και δὲν ἦταν κανένα τῆς ἐπιστήμης πού σπουδαζε, ἐν τούτοις ἦταν αὐτὰ πού τὸν τραβοῦσαν πολὺ περισσότερο κι' ἀπ' τὸ φαῖ του. Τοῦ τὰ εἶχαν χαρίσει φίλοι του συγγραφεῖς μὲ ιδιόχειρες μάλιστα ἀφιερώσεις σ' αὐτόν, πού τὸν ἀγαποῦσαν καὶ τὸν ἐχτιμοῦσαν ἀπεριόριστα, καὶ μὲ λίγα συναδελφικά λόγια.

Ἐκείνον τὸν καιρὸ ἀκόμα, — μόλις εἶχε ἀφυπηρετήσει — ἐταλαντεύετο μέσου σὲ σκέψεις διάφορες καὶ σὲ ἰδέες, μὴ μπορώντας νὰ κατατοπιστῆ κάπου στὰ καλά, γιατί δὲν εἶχεν ἀκόμα μορφώσει μιὰ κάποια δική του ἀντίληψη. Γιατὸ διάβαζε, διάβαζε πολὺ γιὰ νὰ μπῆ σύντομα στὴ ζωὴ, στὴν κοινωνία καὶ νὰ γνωρίσῃ πιὸ γρήγορα τὰ συστήματα τῆς, ἐκεῖνα πού ἄλλοι ἄνθρωποι εἶχαν γνωρίσει ἀπὸ μικροὶ, τόσο δά.

Τὰ βιβλία τὸν σιλάζωναν διαρκῶς καὶ ταλάντευαν τοὺς συλλογισμούς του, σὲ διάφορες καταστάσεις πού δὲν κρατοῦσαν κι' αὐτὲς πολὺ, παρὰ ὡς πού ν' ἀλλάξει βιβλίο. Δὲν εἶχε μορφώσει ἀκόμα δική του ἀντίληψη παρ' ὅλα τὰ 20 χρόνια του καὶ ζητοῦσε, ἀκόμα καὶ σὰν κοιμῶταν τὸ σιεφετόταν στὰ σοφῶνά, κάποια πραγματικά ὑγιᾶ ἰδεολογία γιὰ νὰ τοποθετηθῆ, νὰ γνωρίσῃ στ' ἀλήθεια τὸν ἑαυτό του καὶ νὰ τὸν φροντίσῃ κάπως, ὅπως θὰ ἔπρεπε, τώρα πιά πού κι' αὐτὸς ἦταν ἄλλος ἄνθρωπος, — τώρα μάλιστα περισσότερο, ὕστερα ἀπὸ τὴν ἐκπλήρωση τῆς θητείας του — μὲ τὰ ἴδια δικαιώματα ὅπως κι' οἱ ἄλλοι.

Ἐδῶ, σταματοῦσε, λίγο, σὲ σκέψεις· σκεφετόταν ἂν θὰ τοῦ ἦταν κατορθωτό, ὕστερα ἀπὸ λίγα χρόνια, ἴσως μετὰ τὶς σπουδὲς του, ν' ἀβγαίνει καὶ βουλευτὴς στὸν τόπο του: εἶχε τόσες καὶ τόσες πολιτικὲς καὶ κοινωνικὲς γνωριμίες στὴν Ἀθήνα καὶ στὴν πατρίδα τοῦ πατέρα του, ἔπαιζε τόσο ρόλο στὴν Ἀθή-

να ὡς δημοσιογράφος πού ἦταν, πού θά τὸν ὠφελοῦσαν.

Ἐσκεπτόταν ἀκόμα νὰ ἐπεκτείνῃ τὴν δρασί του : νὰ βγάλῃ κι' ἐφημερίδα, καὶ ν' ἀγωνιστεῖ στὰ γερά γιὰ τὴν ἐπαρχία πού ὠφέλησε σ' ὅλους τοὺς καιροὺς τὸ Ἐθνος, μὰ τὴν ὁποία τόσο τὸ κράτος λησμόνησε. Ἡ Ἐπαρχία τὸ πιὸ ἐγκαταλελειμένο κι' ἀπομονωμένο κομμάτι τοῦ πιὸ ἀγνοῦ καὶ καθαροῦ Ἑλληνισμοῦ.

Λίγο πρὶν ἀπολυθεῖ εἶχε γνωρίσει καὶ τὸν πολιτικὸ Φ. Δραγούμη, ἀδελφὸ τοῦ μεγάλου ἰδεολόγου καὶ πατριωτῆ Ἰωάνου ὁ ὁποῖος τοῦ πρόσφερε φιλικὰ τὰ βιβλία τοῦ ἀδελφοῦ του.

Στὸ χωριό του, κλείστηκε μὲς στὸ γραφεῖο του 5-6 ἡμέρες καὶ μέσα στὴ μοναξιά του, τὸν διάβασε προσεχτικὰ, καὶ μὲ τέτοιο ἐνδιαφέρον, πού σὰν τελείωσε λιπήθηκε. Τὸν εἶχε γνωρίσει καὶ προσωπικὰ τὸν τελευταῖο καιρὸ, λίγους μῆνες προτοῦ τὸν δολοφονήσουν, στὰ γραφεῖα τοῦ «Ἐκπαιδ. Ὁμίλου», ὅπως συνέβαιναν πρὶν ἀπ' αὐτὸ νὰ τὸν γνωρίσῃ ἀπὸ ἄρθρα του καὶ διηγήματά του, σὸν τύπο.

Ἔστερα ἀπ' τὸ διάβασμα τῶν βιβλίων του ἔπεσε σὲ βαθεῖς συλλογισμοὺς καὶ σκέψεις. Ὁ Ἰωάν τὸν εἶχεν ἐνθουσιάζει τόσο πολί, ὥστε σὲ μιὰ στιγμή τοῦ γάνηκε πὼς ὁ κατατοπισμὸς πού ζητοῦσε τόσον καιρὸ, ἔγινε.

Μέσα στὸ ἔργο του, εἶδεν ὀλόκληρο τὸν ἑαυτὸ του κυκλωμένο ἀπὸ τὴν μικρότητα καὶ τὴν μετριότητα ὄλων τῶν ἄλλων συνανθρώπων του, πού τώρα τοὺς μισοῦσε φριχτῶ, ὅπως κι' ὁ Ἀλέξης, ὁ ἦρος ἐνὸς ἀπὸ τὰ ρωμάντζα τοῦ Ἰωάνου. Κι' ἔμενε ὄρες συλλογισμένος καὶ σκεπτικὸς μὲ τὸ βλέμμα στὰ κλεισμένα βιβλία, πού τοῦχαν διδάξει καὶ τοῦχαν μάθει τόσα καὶ τόσα πράγματα...

Διάβασε καὶ ξαναδιάβασε ἀκόμα μερικὰ ἀπὸ τὰ κεφάλαια πού τοῦ εἶχαν προξενήσει τὴ μεγαλύτερη ἐντύπωση, πολλὰ μάλιστα τόσο τὸν εἶχαν συγκινήσει, πού ἔκλαψε. Ἔτσι μπροστά του ἀνοίχτηκαν νέοι ὄριζοντες καὶ νέοι δρόμοι τοῦ δείχτηκαν νέες κατευθύνσεις ἡ ψυχὴ του καὶ ἡ διανοητικότητά του πού ὡς τώρα ἦσαν πλοῖα ἀκυβέρνητα, καὶ κοπάδια ἐλπίδων, ἀμφιβολιῶν χωρὶς σταθερότητα, ὑποθέσεις χωρὶς μορφή καὶ ἀτομικότητα, ὕφος, ἐσταθεροποιήθηκαν κι' ἔγειναν ἀπτὰ πράγματα μὲ βάση καὶ μὲ θεωρίες πού στηρίζονταν σὲ στερεὸ ἔδαφος. Ἔτσι ἀγάπησε πιὸ πολὺ τὸν Δραγούμη γιατί μὲ τὸ διάβασμα του, τοῦ διεμόρφωσε

τὴν ἄστατή του συνείδηση καὶ τὸν κατετόλισε φωτεινά.

Μὲ τέτοιες σκέψεις λικνιζόμενος, ἓνα πρωτὶ ξύπνησε σὰν νὰ ξυπνοῦσε ἀπὸ θάνατο, ἀπὸ παρελθὸν πού τὸν χώριζαν χρόνια καὶ χρόνια. Στὸ κρεβάτι πού ἀνακάθησε σκέφτηκε πῶς θὰ μπορούσε ν' ἀποδυθῆ τὸν χθεσινὸν ἄνθρωπο τὸν κικὸ καὶ διαστραβλωμένον μὲ τὶς ἄπειρες μικροφιλοδοξίες καὶ τὰ συμφέροντα, σὰν τὸ φεῖδι πού βγάξει τὰ ρούχι του, καὶ νὰ καταγίνη περισσότερο μεστὸς τώρα στὴν βαθυτέρα ἀναγνώριση τοῦ ἐσωτερικοῦ του ἑαυτοῦ καὶ τῶν ἀνθρώπων πού τὸν κλωνίαν — καὶ πού ἀποτελοῦσαν τὸ πολυσύνθετο σῶμα πού ὀνόμαζαν: «κοινωνία».

Σὲ στιγμὲς νοσηρότητος, παροξυσμοῦ καὶ ἐνθουσιασμοῦ νόμιζε πῶς μπορούσε νὰ ἦταν αὐτὸς ὁ μελλοντικὸς ἄνθρωπος πού θὰ συνέχιζε τὴ φωτεινὴ δράση τοῦ Δραγούμη, ὁ μοιραῖος ὀδηγητὴς κι' ἀναμορφωτὴς τῆς ἀρχεῖ νὰ μπορούσε νὰ διδάξῃ καὶ ν' ἀναπλάσῃ τοὺς λίγους μὲ ἐλεγχτοὺς τῆς πού γοιτευμένοι ἀπὸ τὸ κήρυγμα του θὰ τὸν ἀκολουθοῦσαν γιὰ τὴν νέαν αὐτὴν περίοδο — μὰ πολὺ γρήγορα ξαναπέφτοντας στὶς ἀμφιβολίες του, στὶς πρῶτες, στὶς ἀντίθετες νοσηρὲς σκέψεις καὶ στὴν ἀλογοῖτευση ἔβλεπε ὅλα αὐτὰ τὰ προβλήματα πού σκεπτόταν νάντιμετωπίσῃ, καὶ τὰ ὁποῖα ποτισμένα μὲ τὶς ἀρχὲς τοῦ συστήματος τῆς «παληᾶς» κοινωνίας, ἦταν ἀδύνατο ἐντελῶς νὰ τὰ νικήσῃ. Καὶ πῶς θὰ ἦταν αὐτὸς ὁ μόνος ὀπαδὸς τοῦ συστήματος του - ποιός; αὐτός, παραμικρὸ ποσοστὸ μέσα στὶς τόσες χιλιάδες τῶν ἄλλων πού ἀποτελοῦσαν τὸ χωριὸ του, τὴν ἐπαρχία του, τὸ Νομὸ του, τὸ Κράτος του.

Ἔτσι, ἀπογοητευμένος, συντριμμένος, σὰν ἄνθρωπος πού βλέπει νὰ διαλύονται ὅλα του τὰ ὄνειρα, ἐπιθύριζε σὰν βρισκόταν μόνος, μὲ τὸν ἑαυτό του — μόνον σ' αὐτὸν ἐμπιστευόνταν τὶς σκέψεις του:

— Ἐγώ; μέσα στὸ πᾶν! Τί σημαίνει;

Καί, σταύρωνε τὰ χέρια κύτταζε τὸ ταβάνι πού τὴ βροχερὴ νύχτα τὸ φοβόταν γιὰ τὸ φαινόταν πῶς κατέβαινε ἀπὸ παντοῦ γιὰ νὰ τὸν πλακώσῃ, σὰν νὰ περιμένε ἀπὸ κεῖ κάποια ἀπάντησι· ὅμως τίποτε· κανένας δὲν τοῦ ἀπαντοῦσε. Μέσα κεῖ, δὲν ἦταν ἄλλος, ἔξω ἀπ' αὐτὸν καὶ τὴν ταλαντευομένη ἀκόμα, ἄμορφη συνείδηση του...